

451982

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si
a educatiunei la Romani.

redigeata

de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V. ROMANU.

ANULU IV. 1863.

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 5427-1945

Sibiu.

Tipografi'a lui **S. Filtch.**

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru insertiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

O vóce la anulu Domnului 1863.

Cu inceperéa unui anu nou din viéti'a nóstra e de lipsa, cá se ne reculegemu, se aruncamu o cautatura indereptu la faptele nóstre — si din esperinti'a trecutului se ne luamu invetiatura pentru venitoriu; e opu; se ne esaminamu seriosu si fora partinire, ca óre facut'amu catu amu potutu in tóte ramurile oficiului nostru publicu, cu distinctiune, in referinti'a cu detoriele nóstre facia cu binele, luminarea si cultur'a natiunei nóstre. Barbatii nostri inteligenti si de scóla se-si puna manile pre cugetu si se se intrebe pre sine fora partinire, ca óre imple-
ntu-si-au si in partea acést'a detori'a sa cu cuvenintia si dupa poderi, si déca respunsulu
fi positivu, atunci se se bucare si se salteze in animile sale gustandu cu dulcétia din fruptele ostenelelor sale; atari barbati voru intrá cu frunte serina si in acestu anu nou, carele, cine scie; ce ascunde in senulu seu celu intunecosu. Intru adevveru, unu momentu seriosu acest'a, andu trebuie se ne tragemu socotél'a de faptele nóstre.

E loculu aci se aruncamu o reprivire preste starea scóleloru nóstre popularie, si se ne intrebamu: óre scólele nóstre au propasitu ceva in anulu espiratu, óre invetiamentulu nostru a luatú ceva aventu, séu dóra a stamnatu séu a chiar' regresatu? Éta o intrebare, la care d'o parte lasamu se respunda aceia cari pórtá carm'a invetiamentului, cari au detori'a séu celu pucinu se tienu de ea, d'a ingrigí de inaltiarea poporului prin scóle, prin invetiamentu si educatiune, ér' de alta parte lasamu se-si respunda bunulu lectoru, care va fi urmaritu cu atentiune diversele scriiri din campulu invetiamentului nostru. Era noi mai dicemu si d'asta data ce amu mai dísu de repetíte ori, ca fora scóle populare este imposibila inaltiarea nóstra. Scól'a populara este si trebuie se fia alfa in cartea progresului si inaltarii nóstre. Scol'a populara e funtan'a sacra, din care pruncutii nostri sbeu antaiulu nectariu spiritualu alu fericirei; scól'a, in carea se pune antaiulu fundamentu pentru binele si fericirea generatiunei viitórie; scól'a, carea are de scopu nobilu a ne formá aceea, ce dupa destinatiunea nóstra trebuie se fimu; scól'a, bas'a esistentiei si viitoriului nostru.

Si déca natiunea nóstra, e un'a dintre cele mai cercate si mai probate: déca ea a avutu d' a semti mai tare, cá ori care alt'a, tristeles urmari ale immorantii si ale indiferentismului: cu atatu mai vertosu barbatii nostri, cei chiamati de provedintia la conducerea poporului nostru spre bene, fericire luminare, strensa si natiunale detoria au, unulu cá toti, si toti cá

unulu, in cointielegere si armonia, a-si sacrificá tóte poterile si incordatiunile spre a pregatí cele necesare spre-o nóua si radicala renascere a poporului nostru celu seuitatu, prin inte-meierea de scoli popularie bine dotate si asecurate.

Deci acestu, discursu scurtu inse sinceru catra conationalii mei, tocma in momentulu celu seriosu, candu intramu intr' altu anu, acoperitu cu unu velu nepetrundietoriu lu incheiu cu aceea oftare caldurósa, cá in anulu ce amu intratu, se potemu avé bucuri'a d'a vedé starea scóleloru nóstre popularie, — nervulu vietiei natiunale, mai favorabila si mai infforita!

Nu potemu terminá aceste síre fora d'a ne esprime marea multiemire catra toti aceia cari au concursu pan' acum la spriginirea acestui diaru. Multiemita tuturoru colectantiloru nostrii! Rogamu in urma pe toti a-si continuá comerciulu loru spiritualu si materialu cu acestu diaru.

Despre invetiatur'a publica.

Dreptulu si folósele ei.

Astadi si paganii barbari striga: scóle!
G. Baritiu. 1838.

XI.

(Urmare.)

Cu tóte acestea, suntemu siliti a convení ca, prin deprinderile nóstre sociali, póte si prin organizatiunea loru, femeiele fiindu date, mai cu deosebire, la grigea menagiului casei la practic'a virtutiloru familiei, datoriile guvernamentului, in ce atinge educatiunea loru, suntu multu mai complicate de catu pentru educatiunea celui altu sesu.

Legislatorii si guvernele, éta adeveratii preceptorii ai masei genului omenescu, singurii, ale caror'a lectiuni aru avé o adevrata edificacitate. Instructiunea morale, nu potemu in destulu repeti, stá cu deseversire in actele legislatiunii si a administratiunii. ¹⁾

Éca cari aru trebui se fia basile invetiamentului publicu.

Aceste principie fura recomandate si priimate dreptu norma in cele mai civilisate tiere ale Europei; ele aru trebui se fia si la Romani. Candu le vomu primí, si candu vomu vedé crescandu si la noi frupte mantuitórie, nu ne vomu mirá, nu vomu mai fi in nedomerire asupra chipului miraculosu prin care virtutile cetatienesci, curatieni'a moravuriloru, onestitatea familiei, fermitatea caracterieloru, suntu asiá de dese si comuni tocmai in tierele acele mai poporate, unde noi, Romanii in caderea nóstra morale, credemu ca civilisatiunea duce numai busturarile, dara nu, si bine-facerile sale.

Stralucitulu Aimé-Martin a propusu o teoria inde-

stulu de fericita si aprobata de tóta lumea invetiata, teori'a dupre care genulu omenescu se va regenerá prin femeia. Daca acésta teoria este unu adevratu manifestu pentru Europa cea betrana, nu scimu pana in catu ea n'ar' fi pentru Romania, unde famili'a si societatea sunt cadiute fórté diosu? In adeveru, nu e natiune care se aiba mai multa nevoia de lumina, de instructiune de potere morale, cá natiunea romana. Si spre a poté face ceva pentru societate, trebuie inceputu cu reformarea individului si a familiei, caci caderea individului a deschisu portile familiei acelui veninu depravatoriu care a corupt-o acumu mai cu deseversire. Si spre a reformá individulu, trebuie a reformá antaiu pe femeia, pe mama care-lu nasce si cresce.

Candu dicemu acestea, nu se pare niminui ca spunemu iperbole. Cine se inodocesse inca, n'are de catu se arunce ochii asupra confusiunii si a degradarii in care ne tavalimu, si va cunósce adeverulu, va vedea lumin'a, cá orbulu din Evangelia. Reulu a ajunsu la culme, si amenintia a cangrená totu corpulu sociale. Catu pentru noi, prin esemplele ce amu poté aduce, amu poté pune degetulu dreptu in rana, dar' candu corpulu intregu patimesce, partic' a ce se tiene de densulu e peste putintia se nu suferé si dorerea ar fi pré mare si pentru noi; de aceea lasamu sarcin'a acést'a asupra celoru ce au dreptu ocupatiune speciale studiulu fapteloru cari cadu in dominiulu cronicea scandalóse.

Ne respectamu pré multu pe noi si pe publicu pentru cá se desvelimu, ranele corpului nostru sociale in tóta nuditatea loru. Ne marginimu in sa a dice in trecatu ca, cu tóta parut'a nóstra inaintare, crescerea femeieloru a remasu la noi fórté in urma; — suntemu mai acolo unde eramu cu trei-dieci de ani inainte; bine inpielegandu-se, in privirea formarii animei si a

¹⁾ Vedi Macarel, loco-citato, asupra instructiunii publice.

caracteriului, caci in catu despre dóue, trei vorbe francesi séu nemtiesci, in catu despre toeleta si piano, mai ca o se intrechemu si pe insii Parisiani. . . . Formatiunea animei, éta ce ne lipsesce:

— Dara, ni se va dice, unde e barometrulu dupa care amu poté mesurá gradulu dintre cultur'a femeiloru nóstre de acumu trei-dieci de ani in urma si celu de acumu?

Respondemu:

Starea de facia a culturai loru sufletesci pusa facia in facia cu cultur'a loru din 1839, oservata, studiatá si constatata de unu strainu fórté inteliginte, nepartinitoriu si totu odata, binevoitoriulu celu mai declaratú alu Romaniloru D-lu Felice Colson, care a petrecutu mai multu timpu intre noi si pe care Romanii lu cunoscú din nume si din scrierile pline de unu interesu fratiescu ce a publicatu asupra patriei nóstre.

Éca propriile cuvente prin cari d. Colson descrie gradulu de cultura alu femeielor dinu clasele privilegiate ale societati romane.

„Catu despre femei, dice d. Colson, cea mai mare parte traesce in desordine; ele nu-si sciú moderá nici dorintiele, nici patimele, si sacrifica totu placeriloru semtuáli, placeriloru lucsului. Facultatea despartieniloru le corumpe anim'a, éra cele mai bune calitati naturali cadu inaintea defectelorú educatiunii, consecintia firéscá a privilegiiloru celoru nemarginite ce le acórdá iegile. E de ajunsu a estrage cate-va articule din codic'a lui Caragia asupra zestrei, cart. 3 cap. 16. §§. 12, 13:

„Tatalu este datoru se-si inzestreze pe fic'a sa din averea lui. Murindu tatalu, si remaindu fat'a neinzestrata, si avutu parintescu, datoru este fratele se o inzestreze din acelu avutu, dandu si dintr' alu seu candu nu se va ajunge, ca se o marite dupa barbatu de potriiva ei, si dupa onórea ei.“

„Garantie acordate zestrii suntú inca si mai favorabile femei.

„Sociulu nu devine nici odata proprietarulu zestrii; femeea n'o póte perde nici intr'unu chipu. Ea n'o póte instraina de catu pentru inzestrarea ficei sale, daca voesce. Sociulu care n'ar' fi primitu zestrea si care nu s'ar' fi adresatu la tribunale in timpulú prescristu, respunde zestrea.

„Ori-cine, fia ruda séu strainu, fagaduesce o zestre, se indarosce insua-sia o si respunde. Zestrea e preferata inaintea ori-carei datorie pe carea inzestratoriulu ar' fi contractatu-o din di'ua fagaduintiei, si déca

ajunge a fi prè seracu pentru a o poté plati, barbatulu este datoru a o respunde.“¹⁾

„Aceste avantagie, se întorcu in contra femeiloru, derzpenendu-le tinereti'a prin incuragiarea spiritului de risipa; si aceste avantagie, chiaru au interdísu progresele unei mai bune educatiuni care le e data de optu ani. Parintii cari sciú catu de pucinu se cauta inventiatu'r'a si spiritulu unei tinere fete, se ferescu de a cheltui cu dascalii nisce bani, ci mai bine voru mari zestrea.“²⁾ De aceea si marita fetele la versta de 13 si 14 ani, in catu la 25 ani suntú vestide. Acést'a rea legislatiune, are o inriurire si mai funesta asupra moravuriloru. La ce cheitueli nebune, nu se deda o femeia care scie ca-si póte ruiná barbatulu fara téma de pedépsa? Seraca de calitatile animei, fara resurse in spiritulu, prin ce se va aratá ea insemnata, déca nu prin lucsulú ei? va fi mandra de nascerea si frumseti'a s'a! Va gandí a straluci prin galantari'a ei, intr'o societate compusa de ómeni cá acei pe carii i am depinsu, si de femei crescute in ide'a ca niminea nu se marita de catu pentru a gustá placerile vietiei.

„Totu-si, nu se póte dice ca nu suntú si esceptiuni fericite, sotie virtuóse, mame bune, la carii se gasescu aceleasi principie de intieptiune, aceleasi sentimente afectuóse, cari facu gloria femeiloru in occidente. Trebuie a mai face o esceptiune in onórea junelorú femei crescute de institutricele franceze,³⁾ femei cari forméza o societate particularia in midfloculu vechiei societati romane. Acolo, celu pucinu, se vede dispretiu pentru rea portare, desgustu pentru molitiune si lenosire, priveghiare pentru trebile familiei, intretienere seriósa asupra trebilorú tieiei, principiele unei consciintie publice.

„Déca clasele privilegiate ale Romaniei voru se intereseze pe Europa la regeneratiunea sociale, trebuie se demustre invederatu, ca déca s'au dedatu la abrutismentulu unei vietii in totulú sensualé, suptu jugulu fanariotiloru si alu turciloru, éra, pentru ca au fostu a-

¹⁾ Cod. Caragia, cart. III, capit. XVI. §§. 16, 17, 18, 19, 20 si 21.

²⁾ D. Colson, de ar' mai veni odata prin tíera nóstra, ar' vedé ca acum cheltuimú si cu dascalii si inca cheltuimú prè multu; insa ce folosu, ca chieluimú nu pentru a formá mintea, anim'a, sufletulu, consciinti'a caracterulu, ci pentru a scóte magistri de piano . . . de conversatu, si . . . nimicu mai multu.

³⁾ Ba fia-ne iertatu adi ce: si acolo unde mum'a si parintele suntú buni, esú si copii buni, cas'a parintéscá este cea mai buna si sanetósa scóla. Exemplele si moravurile cu care ese copifulu din cas'a parintéscá, cu acele remane pentru totu deun'a.

pesate, si ca le pasa acumu a posedé cualitatile unui poporu liberu, de a avé bune moravuri, bune legi.“¹⁾

De am fi fostu in loculu d. Colson, am fi mai adosu;

„Si scoli, si femei bune“. . . .

Dupe cumu vedemu, aici, nici nu e vorba de tierani, mas'a cea adeverata a natiunii romane, si alu careia fondu inca e necoruptu, si se póte modulá suptu unu guvernununu bunu, ori pentru ce intrebuintiare buna; ci numai de clasele privilegiate astadi numai prin averile si influentia loru, si care, prin urmare, si-potu dá copiiloru o crescere buna. Tieranulu este si seracu, si nici scoli, mai alesu in Moldavia, nu are. Noi suntemu in sa de o parere care póte se se pare multoru privilegiate cam estravagante; adica ca veri catu s'ar face pentru clasile avute si influenti, déca nu se va pune cartea si in man'a tieranului; natiunea romana, totu nu se va mantui, vr'unu progresu mare nu va face. Para candu mas'a nu va fi luminata, nu vomu avé nici clasa de midilocu, nici literatura, nici comerciununu nominalu, caci aceste suntu ramuri ce crescununu numai din marele arbore alu natiunii; si acestu arbore érase nu cresce déca nu va fi umeditu la radecine prin lumina si cultura. Unde nu e tulpina, nu suntu nici crangi.

Candu cu totii, mari si mici, vomu invetiá carte, candu se va parasí sistemulu acelu viciotu de invetiatura, care face pe tenerimea nóstra a fi ori-ce, afara de cetatiani si mame bune, candu invetiatur'a publica va fi reformata pe nisce base corespundetórie trebuintieloru seclului in care traimu, candu barbatulu si-va face datori'a s'a, candu, dupa opiniunea d. Colson, femeile nóstre voru despretiui réua portare, se voru desgustá de molitieni si lenosíre, voru priveghie insele éra nu prin servitori, la trebile casei, se voru interesá de trebile publice ale tierai si ale natiunii loru, atunci se fimu bine incredintiatu ca vomu merge asiá de departe in catu nici gandimu. Se nu uitamu ca déca Grachii, in anticitate, Corneille, Voltaire, Barnave, Cant, Cuvier, Byron, Lamartine, in timpii moderni, fora asiá de mari, caus'a este ca au fostu crescuti de mumele loru. I. M. („Romaunlu“).

Sciri scolastice.

Din Strainatate. In cas'a ablegatiloru in Prusia s'a alesu o comisiune, care se elaboreze unu nou planu

¹⁾ Colson: De l'état présent et de l'avenir de Principautés, Paris, 1839. Pag. 158—168.

pentru organizarea scóleloru populare. Acésta comisiune a propusu urmatórele principii, cari noi le impartasimunu dupa „Oester. S. B.“

I. Cultivarea invetiatoriloru populari.

1. Pentrucá unu preparandu se póta fi primitu in seminarulu de invetiatori, d'aici in colo se se céra delu elu mai multe cunosciintie pregatitoare, decumu s'a facutu acest'a pana acumu dupa „Regulative.“^{*)} Mesur'a acestoru cunosciintie se va determiná prin legile de invetiamentu. 2. Aspirantiloru le stá 'n voia se-si aléga ori-ce cale voru vré pentru cá se-si póta castigá cunosciintiele récerute. 3. Ce s'atinge de cultivarea invetiatoriloru populari de pe la seminare, sistem'a regulativelor, in asta privintia este d'a se delaturá cu totulu, pentru ca acésta sistema e cu totulu contrara récerintieloru presente a poporului, — ér' in loculu ei este d'a a-se introduce unu cursu celu, pucinu de trei ani, in care eleviloru li se va dá o instructiune temeinica si mai lata, atatu in istoria si sciintiele naturale, catu si in cultur'a religioasa-morala si pedagogica-practica. Totu d'odata eleviloru se li-se dee ocaziune pe la seminare a-silatí cunosciintiele in limb'a latina si francesa si de este cu potintia si in cea englesa. -- 4. La seminare suntu d'ase pune numai d'aceia profesori, cari au datu probe de capacitatea d'a instruí. De directori pe la seminare nu suntu d'ase denumi mai multu numai teologi, dar' mai cu sama barbati de scóla probati si pedagogi. 5. Seminarele nu suntu d'a se locá numai totu prin cetatile cele mici. 6. O speciala cultivare pentru invetiatorii de pela sate si cetati séu de pe la asiá numitele scóle centrale nu-i pentruce a se mai introduce. 7. Internatulu in seminare nu trebuie se fia obligatoru nice impreunatu cu o astu-felu de disciplina, incatu seminaristii se fia siliti a-si rupe comerciulu cu viétia din afora. 8. Este unu lucru fora ratiunamentu, cá posturile de rectori dela scólele elementare si centrale se le ocupe totu numai literati, éra invetiatorii cari s'au cultivatu pe la seminare se fia eschisi.

Trbuie se se ordinezé examine, prin cari fia-care invetiatoru elementaru se pota ajunge la acestu postu.

I. Salarizarea, pensiunarea si ingrigirea pentru veduve.

9. Nici o clasa de cetatiani nu póte pretinde

^{*)} Regulativele prusiane fura emanate de repausatulu ministru Raumer sub 1, 2 si 3. Oct. 1854 pentru seminarele evangelice, preparandii si scólele elementare in sensulu besericeii protestantice — ortodoxe. Red. A.-S.

cu mai mare dreptu si urgintia cá se li se amelioreze starea, decatu invetiatorii populari; si statulu catra nime altulu e mai obligatu, cá catra ei. Dreptu aceea legea de invetiamentu trebe se reguleze astu-felu lefile invetiatoriloru, cá ei se nu stee mai reu decatu ampoiatiu subalterni. 10. Gubernulu nu numai e in dreptu si obligatu a silí comunele se-si doteze invetiatorii amesuratu, dar' totu odata elu trebe se puna in totu anulu in bugetulu statului o mai mare suma pentru ameliorarea lefiloru invetiatoresci, de catu cea de pan' acumu. 11. Pentru invetiatorii diverseloru provincie se va determiná unu minimumu alu venitului, luanduse firesce in consideratiune diversitatea tierii si-a cetatii si alte impregiurari diverse. De catu acestu minimumu suntu cu multu mai insemnate aditamentele ancienale, cá adeca lefile invetiatoriloru prin aditamente se crásca astu-felu precumu cresce séu se inmultiescu si anii loru de servitiu.

Totu aceste minime si aditamente au d' a se supune la revisiune in anumite perióde. 12. Pentru pensiunarea invetiatoriloru populari trebe se valoréze totu aceleasi principii, cari valoréza si pentru pensiunarea ampoiatiiloru de statu nemídiciti. 13. Pensiunea unui invetiatoru nu trebe trasa din léfa succesoriului ei mai vertosu trebe midlocita din contribuiuri d' ale invetiatoriloru, cumu si din averi comunale si d'ale statului. 14. La invetiatori cari au devenitu necapabili de servitiulu loru, trebe se li se concéda dreptulu a ocupá alte posturi. 15. In fia-care districtu de invetiatori trebe se fia o casa pentru veduvele de invetiatori. La administrarea ei au se colucre in modu cuvenitu si cei ce su partasi. Comunele trebe se fia obligate a da si ele contribuiuri anuale la acea casa pentru fia-care invetiatoru.

III. Aplicarea si oficii laterale.

16. La aplicarea invetiatoriloru, comun'a scolastica se aiba dreptu d'asi alege liberu din toti cei ce se potu aplicá, er' gubernulu se aiba dreptulu d' a-lu intarí. 17. Comun'a si-esercitéza dreptulu d' alegere prin efori'a scolastica. 18. Pedecile provenitore din dreptulu de patronatu, ce obstau dreptulu d'alegere alu comunei, suntu d'ase delaturá catu se póte mai curundu pe calea legii. 19. D'aici in colo este d' ase incungiurá pe catu se póte impreunarea oficieloru besericesci cu oficiulu de invetiatoriu, si nu-mai acolo este d' ase concede unde acést'a o pretindu neconditiunatu relatiunile colcale.

IV. Inspectiunea scolara.

20. Inspectiunea scolara si administrarea trebiloru scolare in tóte gradurile, este d' ase organisá astu-felu, cá interesele si drepturile atatu a' comunei si a' statului catu si ale besericei se nu se prejudicieze. 21. D'aici in colo trebe se incete acea relatiune, dupa care parochulu localu este inspectorulu invetiatorului si pórtá esclusivu inspectiunea preste trebile interne ale scólei. Trebe se se infintieze o eforia scolastica, care cá reprezentantele comunei scolastice are se se ingrigésca de tóte interesele invetiamentului. Efori'a scolara trebe astu-felu organisata, catu in ea se se representeze comun'a civila si eclesiastica, invetiamentulu, precumu si patronatulu unde esista si pana candu esista. 22. Pentru inspectiunea si administrarea trebiloru scolastice trebe se pasiésca principulu administrarii proprie in loculu centralisatiunii bureaucratice. 23. Inspectiunea scolara mai inalta nu trebe se fia legata totu numai cu oficiile besericesci, dar' trebe mai cu sama pusa in manule barbatiloru de scola probati. 24. Acestoru principii precumu si voiei universale a invetiatoriloru, atunci numai s'ar' face destulu, candu dupa numerulu scóleloru pentru unu cercu séu dóue s' aru denumí inspectori versati in trebile scolare.

Materiale de instructiune.

Conversatiune cu copii despre demanétia.

Precumu anulu are diverse tempuri cu diverse placeri si frumseti, astu-felu are si diu'a diverse restempuri cu diverse placeri, frumseti si desfatari.

Ce sentiemente placute strabatu anem'a mea candu me scolu demanétia recreatu d' unu somnu dulce, si salutu pe ai miei si privescu ómenii ce trecu in cóce si in colo pela lucrurile sale, — ah! catu de diverse suntu aceste dulci impresiuni, d' acele ce le simtu sér'a catu tóte dorescu cá se se linisté si se se odínésca. Candu muncitorii dela campu se rentórna acasa osteniti, candu pastorii cu turmele loru cauta colib'a ce-o parasise demanétia, candu paserile cauta culcusiurile loru ostenite de cantarile loru melodióse si de alergarea in cóce si in colo dupa midilócele triaului, candu nóptea invelisce cerulu si paneutulu. Catu de diverse impresiuni semtiescu atunci, candu sórele a ajunsu in punctulu celu mai inaltu a' calii sale, si tóte se paru a

fi ajunsu supremulu gradu alu activitatii sale, — d'acele impresiuni candu ino trediescu la miediulu noptii, candu tóte jacu cufundate in profunda tacere si intunerecu, candu tóta lume se pare unu mormentu!

Da, diversele tempuri ale d'ilei esercéza asupra omului o in fluintia atatu de potinta, catu elu altulu se pare demanéti'a si altulu sér'a. Demanéti'a recreatu d'unu somnu dulce si plinu de poteri nóue, tóte lucrurile le vede mai frumóse, mai atragátore si mai desfatátore. Omulu demanéti'a e mai deschisu, mai amicabile, sperantiele si ilusiunile lui suntu mai vii. Sér'a elu e mai seriosu, mai sfiitosu; tóte le judeca mai strinsu, se irita mai iute, fia acést'a de bucuria séu de intristare; la tóte le privesce cu mai pucina incredere, tóte le vede sub o colóre mai pucinu favoritóre. Adese ori elu sér'a se minunéza de planurile ce le-a croitu demanéti'a. Elu demanéti'a si — bate jocu de descorigiulu ce l'a avutu sér'a. Astu-felu creatorulu si in lucrurile cele mai de rendu si in impregiurările cele mai neinsemnate a pusu o varietate miraculósa, care face cá nici odata se nu ne desgustamu.

Primavér'a si ver'a natur'a in tóta demanéti'a serbéza unu splendidu festinu alu frumsetii sale, si magica potere a acestui festinu, a acestei serbatori petruade, misica chiar' si pe celu mai selbaticu. O! dar ce simtamente nu trebue se strabata anem'a unui crestinu!

Nóptea a implinitu oper'a sa recreátore: celui ostenitu a datu poteri nóue, peste celu bolnavu aversatu somnu balsamicu, celui nefericitu a tramisu visuri de mangaere. Ór'a este aprópe, in care toti se destépta. Peste vervurile muntiloru se revérta unu aeru galbiu cá safranulu; padurile si colibele pastoriloru apraru mai chiare din senulu intunerecului; o negura argintósa s'asiedia pe campuri si se indésa pe lunga riuri. Ciocarija se naltia in cercuri si cu versu tremurandu saluta radi'a dulce a d'ilei; din departare resuna canteculu cocosului si anuntia creparea dioriloru. Pe faci'a orisonului flutura umbrele gigantice a' muntiloru inalti.

Obieptele dimpregiuru se imbraca in colori totu mai vii, mai splendide. Lucéferulu de demanétia zimbesce prin nuori, cari se inrumena de radiele apropiátore a sórelui; unu focu d'auru se revérta pe totu cerulu. Vervurile muntelui innóta in flacari, peste déluri si dumbravi se revérta lumina. Paserile prin tote tufele se destépta si sbóra din culcusiurile loru; turmele pléca de pela staule; plugarulu sirguitoru ésa inaintea colibei sale in aerulu plinu de mirosulu floriloru. Dar' li-

niscea domnesce inca peste pamentu, tóte stau si astépta lumin'a dilii.

O suflare lina a demanetii face se tremure ramurile arboriloru incarcate de flori si florile pline de róua pe campuri. Muntii se luminéza. Negurile depe campii si riuri se naltia cá fumulu catra ceru. Riulu se vérsa in murmuru linu; aerulu resuna de cantulu paseriloru. Prin sate si cetati tóte iau o viétia; o misicare via, totu pamentulu se bucura, totu cerulu se inflacaréza — — sórelele a resaritu.

O ce amestecu magicu de varii colori stralucítore, de varii versuri mangaióse! Ce scena inspirátore representéza pamentulu atuncea, candu pare óre cumu ca se renasce din senulu intunerecului! Natur'a a luat uvelulu de pe faci'a sa, s'a deschisu senulu ei, s'a deschisu templulu lui domnedieu, si tóte canta marire, tóte aducu laude celui de susu. Sórele a descoperitu, a trasu sacrulu velu de pe maretiele opuri ale lui d-dieu. Totu rotogolulu pamentului se pare unu altaru. Tóta suflarea maresce pe tainiculu parinte, invelitu in nuori de lumina. Licéferulu demanetii dispare, se departa, pentru cá se marésca, se glorífice in alte lumi poterea creatorului.

Regi si imperati ai pamentului, risipiti tesaurii vostrii, pentru cá se ve desfetati, se ve desmerdati in festinele nascocite de voi! O, dar' ce e stralucirea aurului vostru pre lunga lumin'a cerului notatoru in flacari, ce este pomp'a petriloru scumpe de pe pepturile si fruntile vóstre pe lunga milliónele de bulbuci de róua, ce argintescu florile si crinii campului; ce este purpar'a si metas'a in care inveliti ticalósele vóstre trupuri pe lunga colorile magice a' floriloru, ce tremura si se frangu sub petiórele nóstre si indulescu aerulu cu profumulu loru? Aminu dicu voue, ca nice Solomonu in tóta marirea sa, n'a fostu atatu de splendidu imbracatu, cá un'a din aceste flori.

Pentru anem'a crestinului tóta demanéti'a este o nóua serbatóre. Si déca diorile de iérna in locu de flori arunca, in ferestrele colibei vóstre flotaci de néua, — nu este acést'a mai pucina pompa, mai pucina bunatate a marelui creatoru! Aceeasi recreare, aceeasi impresiune petrunde anemile nóstre si iérna. Demanetiele de prima-véra si véra facu, se ne contopimu cu sufletulu in nemarginitele frumsetie si gratii ale naturei. Demanetiele iernóse facu se ne reintórcemu si se ne cufundamu in noi insine, facu se fimu mai multu proprietatea nóstra si-a vietii nóstre.

Spiritulu omenescu in demaneti'a vietii sale si-nal-tia ochii la domnedieu si-i aduce multumire, — pentru ca elu numai lui d-dieu traesce, numai lui se de-stépta. Pentruca puterea lui d-dieu l'a protegiatu si l'a aperatu pe elu atunce candu elu jacea afundatu in unu somnu profundu si nu preveghiá nime altulu pentru elu. Elu s'a ingrigitu de noi, pe candu noi nu sciamu nemieu de noi. Elu a cugetatu de noi pe candu inca noi nu esistamu aici. In tóta demaneti'a d-dieu se pare a strigá spiritului precumu a strigatu lui Iobu: unde erai tu, candu eu am facutu pamentulu? Candu pe mine me laudá tóte stelele demanetii si se bucurau toti fií lui d-dieu?

Desteptarea din somnu pentru crestina este o so-lemna privire, care póte decide pretiulu intregei dile-Ce este alt'a, ca omulu dupa o amortire si nesciintia de sine se destépta in diori din somnu, de catu unu semnu, unu tainicu prenuntiu, ca omulu se vá desteptá din somnulu mortii! Tu traesci! acésta este cea de antaiu sentire. Tu te-ai desteptatu! si déca in acestu somnu sufletulu teu s'ar' fi despartitu de trupu, amicii si amicele aru plange pe trupulu, pe mormentulu teu: ah! dar' tu totusi te-ai desteptatu, nu aici dar' aiurea. Tu te-ai desteptatu; astu-felu dara te vei desteptá din intunereculu unei scurte amortire, fia acel'a somnu séu mórte. Nu indesiertu a ordinaru intieptulu creatoru acésta schimbare intre somnu si desteptare. Tóte cele de pe pamentu suntu o icóna a vietii fitóre si a eternitatii.

Tóte cugetele mele, tóte sentiementele mele in tóta demaneti'a tie le voi sacrificá, o tainicu parinte, o mare d-dieu! Cu acestu sacrificiu voi incepe lucrurile mele, si tóte lucrurile mele tie le voi consanti. Prin acestu sacrificiu me voi curati si indreptá, pentru cá in tóta sér'a se potu dice: n'am petrecutu indesiertu diu'a de adi; celu pucinu am facutu o fapta buna!

Si precumu aici, o d-dieulu meu, asiá se fií celu d'antaiu cugetu alu meu si atunce, candu din acésta vietia me voi desteptá in demaneti'a vietii eterne!

Varietati.

Dóue minuni. Unu cultivatoru de tabacu din Geor-gia medinala anume Perry H. Oliveru in anulu 1850 cumpará mai multi lucratori, intre cari erá si o muere din ras'a négra cu unu copilu micu la cicca. Lui Oli-veru i erá mila se desparta pe mama de copilu, si

astu-felu dimpreuna cu mam'a a cumperatu si pe co-pilu, cu tóte ca elu erá orbu de totu si pe lunga aceea ve vedea a fi si stupidu. Copilulu numitu „Tom orbulu“ crescea fora d'a-lu mai luá cineva in sama. Biet'a mama inca nu se putea ingrigi de elu, pentru ca ea cautá se lucre la campu in o di cá 'n tr'alt'a. Proprietarulu Oliveru ingrigiá numai cá Tom se capele de mancare si imbra-camente, si-lu lasá tóta diu'a se se jóce la sóre. Si cea mai mare petrecere a lui Tom erá, se stee la sóre p'o pagisce verde séu in vatr'a focului. Tom ajunsese la 7 ani, fora cá Oliveru se póta avé vr'o data ceva folosu de elu. Elu nu erá harnicu se faca nimica, dar' de mancatu mancá cá unu cosasiu; dar' elu pentru sla-bitiunea lui, erá tractatu cu blandétia, si mai cu sama pentru ca elu se lipea de famili'a si mai alesu de unu copilu a lui Oliveru cumu se lipescu canele de domnulu seu. In anulu 1857 in o nópte frumósa famili'a lui O-liveru se tradiesce intre sunete de claviru ce resunau din salonulu de visita. Adeca aci erá unu claviru pentru fét'a mare ce o avea Oliveru. Ei! dar' cine se fia care dice in claviru in puterea noptii? In data se ducu, se iuta, si éta vedu lunga claviru o figura mica négra cá o umbra, si cine erá acea figura? erá Tom celu orbu, care dicea cu usiuratare si gratia tóte acele piese, cari fét'a lui Oliveru numai cu mare greutate si dupa multa repetire le invetiase. Tomu dupa-ce gatá cate-o piesa, erumpea in strigari ecstatische si batea in palmi. Tomu acum s'atinsese pentru antai'a data d'unu instrumentu musicalu, si elu fora d'a fi instruat de cineva despre mecanismulu clavirului, dicea cu usiuratare si cumu se cade tóte acele piese, care totu omulu numai cu mare greutate si lungu esercitiu le póte invetiá. Din acestu momentu, Tom erá privitu de toti cá o minune. Elu putea se dica candu vrea, repetiá cele audite si fan-tasiá cá unu maestru; dar' nici acumu, precumu nici altadata pe elu nu-lu instruí nime, ci elu dicea de ca-pulu seu. In anulu 1858 Tomu trebui se pasiésca pentru antai'a data in concertu publicu cá o minune pe campulu musicii, si acésta o facú elu antaiu in Savannah, dupa aceea in Charleston, Richmondu si in tóte ce-tatile cele mai insemnate de prin staturile medinale. Pe totindenea copilulu de 8 ani erá aplaudatu si admiratu. Elu este acuma de 12 ani. Esteriorulu lui a remasu totu acel'a alu unni stupidu, dar' anem'a lui este atatu de sentietóre, atatu de delicata, catu si celu mai micu cuventu aspru lu-face se planga. Memori'a lui atatu este de puternica, catu elu ascultandu cu atentiune unu discursu d'unu patraru de óra, fia acel'a chiar' si in

limb'a necunoscuta d. e. francesa séu germana, ti-lu citéza din vcrba 'n vorba. Canticele straine si com-pusetiunile cele mai grele dupace le aude o data, le dice pe claviru fora a smentí. Elu dupace a auditu o data, dice cele mai grele si mai incalcite simfonii fantasii, variatiuni si piese de Weberu, Mozartu, Beethoven, Verdi s. a. Fantasiile lui proprie sunt melancolice si pline de disperare cá a unuia a carui sufletu e cufundatu in nóptea orbiei. — Déca Tom ar' vení in Europ'a si ar' dá concerte, aru alergá din tóte partile cu miile cá se-lu véda si se-lu asculte, dar' pan' acumu n'a potutu nime misicá pe proprietarulu Oliveru cá se lase pe Tom se pasiésca peste granitiile staturiloru medinale.

Ei! dar' si in Europ'a avemu o asemenea minune. Si acést'a este Marichen Grunitzki, o fetisióra de 5 1/2 ani din Slesia superióra, care dice claviru si acampaniéza in concerte, dice piese din óperile lui Schumanu, fantasiéza, dice organe, are talente de violina, si ea inca nu cunósce nici o nota!

Francia. Cestiunea si necesitatea reformarii instructiunii gimnasiale devine pe dí ce merge totu mai imperiósá. La celu din urma esamenu de baccalaureu in Parisu s'au insciintiati 455 de candidati. Din ácesti 455 numai unulu singuru a capetatu not'a „fórté bine“ doi „bine,“ 14 „binisioru“ 179 „indestulitoru (passable), ér' 260 au cadíutu.

Rogatiune.

(Dupa o nópte de studiu.)

Bunulu meu geniu! mai da-mi potere:
Trecut'am nóptea tóta 'n veghiere,
In absorbire, in meditare
Pe candu dulci visuri aducu uitare
De negre chinuri la celu ce dórme,
Candu aroméza p'a sale arme
Chiar' sentinel'a, eu in tacere,
Gonindu-mi somnulu si-a lui placere,
Lucrezu camp'i'a mantuitóre
Ce-a cunoscíntii produce flóre.
Así vrè (e mare a mea doríntia!)
A prevederii se am sciíntia.
Dar' ori-ce trude mi-au fostu desiérte:
Precumu nainte-i avendu schelete,

Legile vietii unu medicu cata,
Asiá gandirea mea infocata
Adesu intréba a lumii-anale
Si tienu in mana-mi tierini regale,
Popóra, natii, imperiuri sute
Ce-au fostu colóse, ér' adi cadíute.
In desiertu inse suntu aste trude;
Caci viitorulu nu se petrunde;
Iuchisu e 'n senulu lui domnedieu:
Crede si róga sufletulu meu;

Negur'a piere, lun'a albesce:
Precumu in peptu-mi speranti'a cresce,
Astu-felu lumin'a gradatu se 'ntinde,
Peste cetate sublimu destinde
Divin'a-i manta, multicolóra.
O alu meu sufletu! tacutu adóra
Bland'a virgina, Madon'a santa;
Imnu aurorii in ecstasu canta;
Caci fl'omel'a te insotiesce,
Caci inspirarea susu te rapesce
P'a sale aripi iuti diafane,
Si 'n regii sacre, ér' nu profane,
L' alu nemuririi tronu te conduce:
Numai credinti'a acolo duce
Unde curgu riuri de ambrosia,
Unde intóna cu armonia
Mii de archangeli inmuri divine,
Unde iá viétia totu ce e bine,

Fiintia sacra! lasa o radia
Din bunatatea-ti in diosu se cadia;
O! respandesce peste-omenire
Amoru, dreptate, pace, unire;
Ér' mie, dómne! da-mi inspirare
Cá se-mi trecu viéti'a intr'o cantare!

G. Cretianu.

Respunsuri.

Rezbánya: Dlu **I. T.** Din corespondintiele d-vóstra n'am primitu nimica; ne pare fórté reu, dar' vin'a bagsama o pórtá post'a. Bine voiti dara a ne scrie de nou, caci colónele acestui diaru stau deschise totoruru bine-voitoriloru invetiamentului, si iubitoriloru d'adeveru.

Naseudu. D. **C. A.** Diarulu ce-lu poftiti „Romanulu“ s'a dispusu cele de lipsa cá se-lu capetati p'o diumetate de anu. Contulu lu veti capeté la tempulu seu.

Zalatna. D. **I. P.** Herm. Z. cósta 3 fi. 80 cr. v. a. prin urmare mai aveti a tramite 1 fi. 25 cr. v. a.